

Любов МАЛЯР

ВИВЧЕННЯ ЧЕСЬКОЇ ТА СЛОВАЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ШКОЛАХ ЗАКАРПАТТЯ В 20-30-х рр. ХХ СТОЛІТТЯ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Вип. 2 (36) 2016

УДК 372.881.162.3/4 (477.87) «1920/1930»

Маляр Л. Вивчення чеської та словацької літератур у школах Закарпаття в 20–30-х рр. ХХ ст.; 13 стор.; бібліографічних джерел – 26, мова – українська.

Анотація. У статті на основі аналізу навчальних підручників та звітів про роботу освітніх закладів розглянуто особливості вивчення чеської та словацької літератур у школах Закарпаття в 20-30-х рр. ХХ століття. Завдяки активній діяльності патріотично налаштованих місцевих освітян та інтелігенції України й Росії, закарпатське населення знайомилося із культурними набутками, зокрема й з літературою слов'янських народів, а також долучалося до здобутків західноєвропейської культури, що було важливою умовою утвердження національної самосвідомості закарпатоукраїнців, збереження їх самобутної культури та культурного росту. Частина закарпатської молоді здобувала освіту в Галичині, Словаччині, Пешті, Відні. Ці молоді інтелігенти ставали ідейними провідниками закарпатського населення, відстоювали його національні права, пропагували у краї ідеї світової культури.

Встановлено, що вивчення чеської та словацької літератур у навчальних закладах краю долучало закарпатських школярів до скарбниці світової культури, впливало на формування їх духовної та естетичної культури.

Ключові слова: освіта, шкільництво Закарпаття, літературне краєзнавство, чеська та словацька літератури, навчальні підручники, педагогіки та культурно-освітні діячі.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес інтеграції України в європейський та світовий простір, а також поліетнічний характер її складу є причиною цілеспрямованого утвердження ідеї полікультурності в сучасній українській освіті.

Гортаючи сторінки історії Закарпаття, пересвідчуємося, що, всупереч відчутним денационалізаторським впливам панівних держав – Австрійської імперії, Австро-Угорської монархії, Чехословацької республіки, гортіївської Угорщини, – закарпатоукраїнці зберегли свою самобутню культуру, що й стало важливою передумовою національної консолідації, утвердження соборності України. Разом із цим, культурний поступ краю відбувався в умовах толерантності та відкритості для духовних набутоків інших народів. Одним із ефективних засобів прилучення закарпатоукраїнського населення до духовної скарбниці світової культури було красне письменство. Августин Волошин у своїй праці «Методика народно-шкільного навчання» із цього приводу слушно зазначив (зберігаємо лексику і пунктуацію оригіналу): Кожний нарід, що живе серед культурних народів, не може освободитися від культурної загальності й до нього доходять мислі культурного світа. І кожний культурний нарід судить так, що ця культура, яка говорить з літератури других культурних народів, може й повинна служити йому. Як ні один нарід не обмежується лише на свою власну літературу, але поступово поширює науку літератури народної до науки всесвітньої літератури, так само повинні ми доповнювати нашу Підкарп. Руську та малоруську літературу творами Вел. Руської, чеської, англійської, французької й німецької літератури [7, с. 59].

Методичні рекомендації Августина Волошина щодо вивчення літератури втілювалися у

навчальній практиці, що достовірно підтверджує огляд змісту підручників, які використовувалися у навчально-виховному процесі шкіл Закарпаття 20-30-х рр. ХХ ст. та дані тогочасної шкільної документації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та формулювання мети дослідження. Питання змісту читанок були в центрі розгляду І.Сенька [23], П.Ходанича [26], Л.Маляр [17] та ін. У даній статті на основі аналізу навчальних підручників та звітів про роботу освітніх закладів цілісно розглянуто особливості вивчення чеської та словацької літератур у школах Закарпаття в 20-30-х рр. ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Після включення Закарпаття до складу Чехословаччини (1919 р.), в галузі освіти краю відбулися суттєві зрушення. Уряд Чехословаччини вперше в історії Закарпаття створив реальні умови для задоволення освітніх потреб русинів-українців та інших етнічних груп краю. Особлива роль у становленні українського шкільництва на Закарпатті в 20-30-і роки ХХ ст. належить місцевим освітянам (А.Волошину, О.Маркушу, А.Штефану) та українським педагогам-емігрантам (І.Панькевичу, В.Бірчаку, В.Пачовському, А.Алишкевичу). Вони уклали навчальні підручники з української мови, літератури, історії, розробили методичні посібники, брали активну участь в організації культурно-освітніх товариств – “Просвіти”, “Педагогічного товариства”, “Пласту”, редагували і активно дописували в педагогічні періодичні видання – “Пчолка”, “Наш рідний край”, “Віночок”, “Учитель”, “Підкарпатська Русь”, “Наша школа”. Об'єднаними зусиллями їх подвижницької діяльності період міжвоєнного двадцятиріччя, незважаючи на перешкоди і чинники, які гальмували поширення української національної ідеї в краї та негативно поз-

началися на навчально-виховному процесі (мовна дискусія між трьома основними орієнтаціями закарпатської інтелігенції – українофільською, русофільською, русинофільською та відчутні прояви чехізації), став вирішальним у формуванні національної самосвідомості закарпатських русинів-українців, у піднесенні їх культурного рівня, в утвердженні української мовної традиції в краї. Велику роль у цьому, як засвідчило наше дослідження, відіграла популяризація та вивчення кращих набутків національної та світової літератури, зокрема також творів чеської та словацької літератур.

О.Маркуш і Ю.Ревай у своїх читанках запропонували для вивчення оповідання Б.Немцовой – “Довгими вечорами” [12], “Перший сніг” [14], “Пан учитель”, А.Ірасека – “Про короля Святополка”, К.Ербена – “Біла гора” та науково-популярні нариси “Підземні палати на Моравії” Й.Туми, “Де чеканять наші гроші” Ф.Панкерта [13]. Зі сторінок читанки для 7-8 класу народних шкіл: “Світло” учні знайомились із біографічними відомостями та світоглядними позиціями видатних діячів чеської і словацької культур, науки, політики, прочитавши нариси: “Франтішек Палацький”, “Що сказав президент Т.Масарик школьній молодіжці” (авторські тексти укладачів), “Из Масарикового краю” Ф.Свободовой-Годьмановой, “Карло Штайгер у пане Масарикові” В.Бенеша, “На що научав Карло Гавличек” Й.Туми, “Бедржих Сметана” Й.Ферстера, “Едвард Бенеш” В.Вожега, “Милан Ростислав Штефанік” І.Копти, “Ян Амос Коменський” Я.Гербена. Пізнавальне та виховне навантаження несуть і подані у читанці нариси чеських авторів Я.Неруди – “Бахшиш” М.Творидла – “Данія, єї жителі”, “Як виглядають господарства данських селян”, “Звірята, котре збирають запаси на зиму” та оповідання “Взорцевий староста” Я. Гербена і байки “Бузькова ріка” В.Ржиги [15].

А.Волошин у своїх читанках для вивчення запропонував казку К.Ербена “Цар тхор”, біографічний нарис “Алойс Ірасек” у викладі М.Копач, з якого учні отримували інформацію про життєвий і творчий шлях видатного чеського письменника [5] і оповідання А.Ірасека “Про воеводу Чеха” [6].

До читанки “Зоря” упорядники Е.Фотул і Б.Заклинський включили оповідання “Перший сніг” Б.Немцовой та вірш “Ненька” Я.Неруди [24].

На сторінках “Руської читанки: “Село” А.Седлачек помістив байку “Воробці” В.Ржиги та науково-популярні нариси “Звірята, котре збирають запаси на зиму”, “Літо”, “Три дні в чеськом селі”, “Природні багатства Подкарпатской Руси” М.Творидла, а також біографічний нарис “Найдорощий скарб Івана Амоса Коменського” Ч.Тондера, в якому учні читали такі чудові слова видатного чеського педагога: “Жменя землі, в котрій я народився, – єдиний скарб, котрого бережу, як ока в голові і котрий дорожший мні од золота” [22, с.207]. А прочитавши поміщені у чи-

танці “Десять заповідей Я.А.Коменського”, учні засвоювали такі важливі істини: “не верь всему, що почувеш, не пожадай всего, що видиш, будь скромний, приязний, справедливий, одважний, милосердний, правдивий...” [22, с.50].

У російських підручниках, які використовувалися у практиці народних шкіл вчителями-русофілами, для вивчення пропонувалися на чеській мові невеликі твори і уривки із творів І.Сладека, К. Гавлічека, Й.Туми, Б.Немцовой, Я.Коменського, Ф.Прохазки, Я. Неруди та інших. Крім цього, у підручнику “Родина: книга для читання для 6-8 школьних років” упорядники М.Микита і В.Попович помістили оповідання “Бабушка” Б.Немцовой у перекладі М.Тюцки, поезію “Гей, славяне!” С.Томашека у перекладі М.Микити та біографічні нариси “Т.Масарик” і “Ян Амос Коменський” Я.Гербена у перекладі М.Балога, а також нарис “Чешская литература и искусство” (без зазначення авторства), в якому давалась коротка характеристика творчості видатних майстрів слова – Я.Коллара, Ф.Челаковського, К.Ербена [16].

У підручнику “Весна: руська читанка для І класу гімназійної і горожанських шкіл” чеська література представлена байками “Палма и сосна” Ф.Прохазки і “Бузькова ріка” В.Ржиги, “Казкою про медяникову хижку” Б.Немцовой [4].

В.Бірчак у читанці для ІІІ класу горожанських шкіл і гімназій запропонував для вивчення поезію “Славянский гимн” С.Чеха у перекладі В.Пачовського, оповідання “Битва біля Лученця” А.Ірасека, “Біла гора” К.Ербена, нариси: “Чеській язук” І.Гебавера, “Три дні в чеськом селі” М.Творидла, “Про освіту” К.Гавлічка, “Любов до отчизни” Ф.Дртини. У читанці подаються і “Золоті слова з чеських авторів”, зокрема, Я.Коменського: “Коли не було би книжок, були би ми дикунами”, І.Гуса: “Бог хоче, щоби кождий зрозумів, що не уродився на світ для игры, але для праці, як птах до літання”, а також наповнені глибоким виховним змістом влучні вислови К.Гавлічка, Ф.Паляцкокого, Т.Масарика, Я.Арбеса [2].

На сторінках читанки для ІV класу гімназій і горожанських шкіл В.Бірчак поміщає байку “Штука и праця” Ф.Прохаски, поему “Гусова мати” Й.Махари у перекладі І.Франка, “золоті слова” відомих чеських майстрів слова – І.Гуса: “Глядай правду, люби правду, говори правду” та Я.Неруди: “Свой родний край над усе ти повинен любити”. У розділі читанки “Взори прози” учні читали наукові і науково-популярні нариси: “Славянській з’їзд в Празі 1848 року” І.Брика, “Школьна карність” (з “Великої дидактики”) Я.А.Коменського (переклад О.Барвінського), “Народний принцип” і “Славяни по війні” Т.Масарика, а як приклад епістолярної прози наводиться текст “Из листа Гуса до вірних Чехов” [3].

Як бачимо, у читанках, які використовувалися у навчальній практиці народних і середніх

шкіл Закарпаття із українською та російською мовами навчання у міжвоєнний період, досить широко представлені зразки художньої і науково-популярної творчості чеських та словацьких авторів. Запропоновані для вивчення твори сприяли збагаченню учнів знаннями про культуру, історію, особливості побуту чеського та інших народів, впливали на формування моральних якостей, почуття слов'янської єдності, естетичних смаків.

Знайомству закарпатських учнів із зразками чеської дитячої літератури значно сприяли періодичні видання – “Пчілка”, “Наш рідний край”, “Віночок”, а також книги, видані на Закарпатті та у Чехословаччині. У часописі “Подкарпатська Русь” повідомлялося, що у редакції журналу “Наш рідний край” бажаючи можуть придбати книги творів Ербена “Три золоті волоси”, Плюмловскої-Дворян “Золота гуска” та Берана-Робля-Дворян “Водяник” [1]. У фондах бібліотеки УжНУ зберігаються книги: В.Соколової “Казка про золотий ключ и живу воду”. Діточа гра в діях з співами и танцями. Переклад з чеської Т.Паржизскової (Ужгород, 1927) та Е.Вахека “Помста”. З чеського переклала Т.Паржизскова (Ужгород, 1924), на цій книзі збереглася печатка державної народної школи у Заріччі.

Закарпатський письменник Ю.Керекеш пригадує, що, навчаючись у Мукачівській гімназії, свою пристрасть до читання задовільняв тим, що купував у газетних кіосках щотижневе серійне видання чеською мовою “*Romany do kapsy*” (“Кишенькові романи”), а серед книг, які він читав, користуючися фондами Мукачівської міської бібліотеки, був і роман І.Ольбрахта “Микола Шугай розбійник” [25, с.45].

Із річних звітів про діяльність Ужгородської, Берегівської, Хустської і Мукачівської гімназій за 1930/31 навчальний рік дізнаємося, що для обов'язкового вивчення у навчальному курсі із чеської літератури пропонувалися для прочитання в оригіналі вибрані казки і оповідання Б.Немцової, К. Ербена, балади і пісні Я.Неруди та за вибором твори С.Чеха, А.Ірасека, Ф.Тішого, К. Чапека.

Шкільний інспектор Алойс Прух у своїй книзі “Школьна практика” звертається до закарпатських вчителів і дає їм методичні поради щодо вивчення чеської літератури (цитуюмо мовою оригіналу): “Для декламацій из памяти выбираємо уступы поетичні и прозаичні, але все лише на правду цінні змістом, словами и красно представльованими... Сладек, Неруда, Коменский, Прохазка, Верхлицкій, Чех, Красногорска, Безруч, Махар и Мерштик суть межи иншими наши найулюбленійші и найдвядчнійші авторы” [18, с.136].

На формування культури міжетнічних відносин, толерантного світогляду спрямовувалися позакласні виховні заходи у закарпатських школах, а ефективним засобом для цього служило художнє слово класиків української та світової літе-

ратур. Так, у звідомленні Ужгородської гімназії за 1924/25 навчальний рік зафіксовано, що на святі з нагоди 75-річчя з дня народження президента Т.Масарика звучали поезії О.Духновича, І.Франка, С.Чеха, О.Петефі [11, с.18].

У навчальних закладах краю відзначалися також ювілеї видатних письменників і діячів культури, науки Чехії. 1929 року в кінці березня проголошувались урочисті промови на честь великого педагога Яна Амоса Коменського у [19, с.28], “дня 15. III. 1930 р. відбулася сумна академія (тризна) в честь великого чеського поета Алойса Ірасека” [20, с.35], “22-23 мая (1931 р.) виголосили фахові професори чеського языка виклади о житю и творях поета Виктора Дика” [21, с.23]. У звіті Берегівської гімназії за 1923/24 навчальний рік констатується, що “дня 31 октября молодеж обходила сотні роковини поета Карла Гавлічка, дня 28/29 марта славила пам'ять Я.А.Коменского [10, с. 9-27]. У річних звітах Хустської гімназії за 1921/22, 1922/23, 1924/25, 1925/26 навчальні роки зазначається, що 28 березня в гімназії говорили про заслуги видатного чеського педагога Я.А.Коменського. 28 березня 1925 року в Мукачівській вчительській семінарії був проведений урок про значення Я.А.Коменського в історії педагогіки і житті чеського народу. Учні старших класів виголовили карту подорожей Коменського і зробили аналіз його творів. 27 березня 1926 року в семінарії з ініціативи самоосвітнього гуртка була влаштована академія на честь Я.А.Коменського [8, с.12]. У “Річному звіті державної фахової деревообробляючої школи в Ужгороді за 1929/30 школьний рік” знаходимо запис: “12.III.1930. посмертна згадка про творчість и значіння письменника А.Ірасека” [9, с.6].

Висновки. Отже, наведені факти засвідчують, що в період входження Закарпаття до складу Чехословаччини учні активно долучалися до культурних надбань чеського народу як на уроках, так і під час проведення позакласної виховної роботи. Пріоритети у вивченні зарубіжної літератури в школах Закарпаття першої половини ХХ ст. визначалися соціально-історичними обставинами: в роки перебування краю у складі Австро-Угорщини та в роки окупації Закарпаття гортійською Угорщиною особлива увага зверталася на вивчення угорської літератури, у період входження краю до складу демократичної Чехословаччини в школах вивчалися літературні здобутки різних народів світу, але велика увага приділялася ознайомленню учнів із чеською та російською літературами. Підрахунки на основі підручників і шкільних програм показують, що творчість зарубіжних письменників вивчалася у такому співвідношенні: російських авторів – 30,9%, чеських і словацьких – 30,2%, угорських – 11,9%, французьких – 5,5%, англійських – 5,5%, німецьких – 4,8%, американських – 2,4%, античних – 2,4%, італійських – 1,6%, канадських – 0,8%, сербських – 0,8%, болгарських –

0,8%, данських – 0,8%, шведських – 0,8%, швейцарських – 0,8%.

Вивчення рідної літератури у взаємозв'язку із зарубіжною забезпечувало бачення культури свого народу в контексті загальнонародської культури, розуміння того, що національна література є частиною світового літературного процесу, спрямовувалося на формування всебічно розвиненої та збагаченої духовно-естетичними надбаннями різ-

них народів особистості закарпатського учня. Ці завдання покликана розв'язувати і літературна освіта сучасної загальноосвітньої школи.

Дослідження не претендує на повне і всебічне розв'язання порушених питань, зокрема наукового розгляду заслуговують питання вивчення літератури в школах національних меншин Закарпаття та впливу на шкільне літературознавство краю чеської педагогічної думки.

Література

1. Бібліотека новинки «Наш рідний край» // Підкарпатська Русь. – 1926. – №3.
2. Бірчак В. Руська читанка для III класи гімназійної і горожанських шкіл. / В. Бірчак – Прага: Накладом Державного видавництва, 1922. – 296с. (Затверджена до ужитку в середніх школах Подкарпатської Русі розпорядком Міністерства Шкільництва і Народної Освіти з дня 19 юлія 1922. Число 76900).
3. Бірчак В. Руська читанка для IV класи гімназійної і горожанських шкіл. Взоры поезії і прози. / В. Бірчак – Прага: Накладом Державного видавництва, 1928. – 276 с. (Затверджено до ужитку в середніх школах Підкарпатської Русі розпорядком Міністерства Шкільництва і Народної Освіти з дня 15.V.1926. Число 52686/ 26.II.)
4. Весна. Руська читанка для I класи гімназійної і горожанських шкіл. – Ужгород: Накладом Державного видавництва в Празі, 1925. – 168с. (Одобрено для уживання в середніх школах Підкарпатської Русі розпорядком Міністерства Шкільництва і Народної Освіти з дня 30.VI.1923. Число: 76.909. – II. – 23).
5. Волошин А. Читанка для IV і V шкільних років народних шкіл. Часть II /А. Волошин – Ужгород: Шкільна допомога, 1932. – 251 с.
6. Волошин А. Читанка для VI – VIII шкільних років народних шкіл. Часть III/А. Волошин – Ужгород:Видавна педагогічного товариства Подкарпатської Русі, 1932. – 285с (Розпорядженням Міністерства Шкільництва і Народної Освіти з дня 5 апреля 1926, число 34.227 допущена до уживання в народних школах з руським учебним языком).
7. Волошин А. Методика народно-шкільного навчання (на правах рукопису). /А. Волошин–Ужгород, 1935. – 113 с.
8. Гарагонич В.В. Вчительська альма-матер (Мукачівській учительській семінарії – 80 років). Історико-публіцистичний нарис / В.В.Гарагонич – Ужгород, 1995. – 38 с.
9. Десятий річний звіт державної фахової деревообробляючої школи в Ужгороді за шкільний рік 1929/30 – (Б. м., р. вид.) – 43 с.
10. Звідомлення державної реальної гімназії в Берегові на шкільний рік 1923/24 / Зладив М.Грігашій. – (Б. м., р. вид.) – 72 с.
11. Звідомлення руської державної реальної гімназії і єї ровнорядних одделов чешкословацких и мадярських в Ужгороді за шкільний рік 1924/25. – (Б. м. р. вид.) – 84 с.
12. Маркуш О., Ревай Ю. Друга читанка для 2 поступного річника народних шкіл / О.Маркуш, Ю.Ревай – Прага: Державне видавництво, 1937. – 132 с. (Одобрено розпорядком Міністерства Шкільництваи Народної Освіти з дня 23 юнія 1937 р., число 85. 368/ 37 – 1/1).
13. Маркуш О., Ревай Ю. Живе слово: читанка для 5-6 шкільного року народних шкіл. / О.Маркуш, Ю.Ревай –Прага: Накладом Державного видавництва, 1931. – 276 с. (Одобрено розпорядженням Міністерства Шкільництва і Народної Освіти з дня 12.IX. 1931).
14. Маркуш О., Ревай Ю. Отчина: читанка для 3-4 шкільного року народних шкіл. / О.Маркуш, Ю.Ревай – Прага: Накладом Державного видавництва, 1931-198 с. (Одобрено розпорядженням Міністерства Шкільництва і Народної Освіти з дня 21.IX. 1931, число 119. 729/ 31).
15. Маркуш О., Ревай Ю. Світло: читанка для 7-8 шкільного року народних шкіл. / О.Маркуш, Ю.Ревай – Прага: Накладом Державного видавництва, 1932.–411 с. (Одобрено розпорядженням Міністерства Шкільництва і Народної Освіти з дня 31.XII. 1932, число 186. 987/31-1/1).
16. Микита М., Попович В. Родина: книга для чтенія для 6-8 шкільних годов. / М.Микита, В.Попович – Ужгород: издание Учительскаго Товарищества Подкарпатской Русі, 1936. – 282 с. (Одобрено рішенням Міністерства Школ і Народного Просвещения от 9.XI. 1936 за № 145003/36 – 1/1).
17. Маляр Л.Августин Волошин та Олександр Маркуш як автори підручників з літератури, редактори педагогічних часописів: матеріали для студентів гуманітарного напрямку підготовки з курсу «Історія педагогіки» / Л.Маляр – Ужгород, 2008. – 40с.
18. Прух А. Шкільна практика/А.Прух– Прага, 1924. – 191 с.

19. Річне справоздання державної реальної гімназії в Ужгороді за учебний рік 1928/29. – (Б. м., р. вид.)– 100 с.
20. Річне справоздання державної реальної гімназії в Ужгороді за учебний рік 1929/30.- (Б. м., р. вид.)– 119 с.
21. Річне справоздання державної реальної гімназії (головного-руського заведення и чехословенских водделов) в Ужгороді за шкільний рік 1930/31.- (Б. м., р. вид.)– 29 с.
22. Седлачек А. Село: руська читанка. / А.Седлачек – Ужгород, 1927 – 271 с. (Затверджено розпорядком министерства земледельства з дня 31 марта 1927 р. ч.81. 859. – 1 б(1925).
23. Сенько І.М. Земля з іменем: Краєзнавчі студії. / І.М.Сенько – Ужгород, 1998. – 83-88, 111-114.
24. Фотул Е., Заклинський Б. Зоря: читанка для 2 и 3 шкільного рока народних шкіл./ Е.Фотул, Б.Заклинський –Прага: Державне видавництво, 1925. – 176 с. (Одобрена для уживаня в руських народних школах розпорядженнями Министерства Школьніцтва и Народної Освіти з дня 21.ІІ. 1922, ч. 30. 863 и 23.ІІ 1925, ч. 20. 637 – І. – 25).
25. Хланта І.В. Тернистий шлях до храму. Літературні портрети письменників Закарпаття/ І.В.Хланта – Ужгород: Патент, 1994. – 179с.
26. Ходанич П. Ідея слов'янської єдності в навчальній літературі Закарпаття 20-30-х років// Ідеї слов'янської єдності та суспільна думка на Закарпатті в ХІХ – ХХ ст. Доповіді наукового семінару, присвяченого 150-річчю Слов'янського з'їзду в Празі. – Ужгород, 1999. – С. 236-240.

МалярЛюбов

**ИЗУЧЕНИЕ ЧЕШСКОЙ И СЛОВАЦКОЙ ЛИТЕРАТУР
В ШКОЛАХ ЗАКАРПАТЬЯ В 20-30-е годы ХХ ВЕК**

Аннотация. В статье на основании анализа учебников и отчетов о деятельности учебных заведений рассматриваются особенности изучения чешской и словацкой литературы у школах Закарпаття в 20-30-е годы ХХ века. Благодаря активной деятельности местных патриотов, а также интеллигенции Украины и России, закарпатское население знакомилось с культурными ценностями, в частности также с литературой славянских народов и приобщалось к ценностям европейской культуры, что было важным условием утверждения национального самосознания закарпатоукраинцев, сохранения их самобытной культуры и культурного роста. Некоторые представители закарпатской молодежи обучалась в Галиции, Словакии, Пеште, Вене. Эти молодые интеллигенты ставали идейными вдохновителями закарпатского населения, отстаивали его национальные права, пропагандировали в крае идеи мировой культуры.

Установлено, что изучение чешской и словацкой литературы в учебных заведениях края приобщало закарпатских школьников к сокровищнице мировой культуры, влияло на формирование их духовности и эстетических вкусов.

Ключові слова: образование, образование Закарпаття, литературное краеведение, чешская и словацкая литературы, учебники, педагоги и культурно-общественные деятели.

Liubov Maliar

**CHECH AND SLOVAK LITERATURE STUDY IN SCHOOLS
OF TRANS-CARPATHTHIA IN 20-30 YEARS OF XX CENTURY**

Annotation. In the article, on the basis of the analysis of educational textbooks and reports on the work of educational institutions, the peculiarities of Czech and Slovak literature study in schools of Transcarpathia in 20-30 years of XX century have been researched. Thanks to vigorous activity of patriotically adjusted local teachers and the intellectuals of Ukraine and Russia, the Transcarpathian people got acquainted with cultural achievements, including the literature of the Slavic people, and also was involved in achievements of the Western European culture, what became principal condition of the statement of national identity of the Transcarpathian Ukrainians, preservation of the unique culture and cultural growth. Some Transcarpathian young fellows studied in Halychyna, Slovakia, Pest and Vienna. They became the ideological leaders of the Transcarpathian people, advocated their national interests and popularized in the region the ideas of world culture.

There has been found that the study of Czech and Slovak literature involved Transcarpathian students into the world of culture and influenced the formation of their spiritual and aesthetic culture.

Key words: education, Transcarpathian school affairs, literary country studies, Chech and Slovak literature, foreign literature, pedagogues and cultural workers.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2016 р.

© *Маляр Любов Василівна* – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології ДВНЗ «Ужгородський національний університет».